

ЛІНГВОКОГНІТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕМІКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУХОВНОГО СВІТУ УКРАЇНЦІВ

Венжинович Н. Ф.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Ужгородський національний університет
вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0002-0230-4118
natalie.venzhynovych@uzhnu.edu.ua*

Сабадош І. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Ужгородський національний університет
вул. Університетська, 14, Ужгород, Україна
orcid.org/0000-0003-2992-8294
ivan.sabadosh@uzhnu.edu.ua*

Ключові слова:

*концепт, когнітивізм,
когнітивна лінгвістика,
лінгвоконцептологія, фразема,
фразеологічна картина світу,
ментальність.*

Стаття присвячена лінгвокогнітивному дослідженню фраземіки на позначення духовного світу українців. Автори зазначають, що сучасні лінгвістичні дослідження все частіше спрямовуються в річище антропоцентризму, коли в центрі них перебуває людина, її діяльність, поведінка, характер, переживання, традиції, звичаї, вірування тощо. Нині мовні явища вивчаються комплексно: з позицій походження, структури, функціонування, їхньої ролі у відтворенні явищ буття людини. У ході дослідження було простежено, як ці явища буття відтворюються за допомогою різних мовних одиниць, зокрема неповторних образних висловів – фразеологізмів, які процеси проходять у мозку людини в процесі продукування цих утворень, як унаслідок цього концептуалізується і категоризується навколишня дійсність.

Мета і завдання статті. У пропонованій статті автори поставили за мету проаналізувати сучасні тенденції у вивченні фразеологічних одиниць, в яких відтворено духовний світ українців. Для реалізації цієї мети виконано такі завдання: введено в науковий обіг реферування думок сучасних учених, розкрито їхні погляди на досліджувану проблему, а також проілюстровано ці погляди конкретними прикладами фразем, в яких віддзеркалюється ментальність українського етносу, відображено його духовний світ.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження стали фразеологічні одиниці, відібрані з низки довідкових джерел, а предметом – їх лінгвокогнітивна інтерпретація. У статті представлено опис найбільш репрезентативних, на наш погляд, мовних одиниць.

Серед численних етносимволів, які фіксує як національна культура взагалі, так і через відповідні мовні одиниці, національна мова як важливий складник першої, представлено коло етнокультурних концептів на позначення констант народної культури.

Унаслідок проведеного дослідження автори дійшли висновку про те, що в стійкому вислові, у його вербальному вираженні фіксуються результати когнітивних зусиль розуму людини. Значення фразеологізму може дати лише загальне уявлення про зміст концепту, окреслити

відомі межі представлення його окремих характеристик. Мовні засоби своїми значеннями передають тільки частину концепту, що можна довести наявністю синонімів, різних дефініцій і текстових описів одного і того самого концепту. Дослідження продемонструвало, що у цьому напрямі наукових пошуків перспективним є концептуальний та лінгвокультурологічний аналіз фразеологічних одиниць, які дають змогу заглибитися в культуру народу, його традиції, звичаї, обряди, вірування з точки зору етносвідомості, смислопороджувальними механізмами якої є не лише мислення, а й почуття, інтуїція, знання етносу про навколишній світ.

LINGUOCOGNITIVE RESEARCH OF PHRASEMICS TO DESCRIBE THE SPIRITUAL WORLD OF UKRAINIANS

Venzhynovych N. F.

*Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of Ukrainian Language
Uzhhorod National University
Universytetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0230-4118
natalie.venzhynovych@uzhnu.edu.ua*

Sabadosh I. V.

*Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Language
Uzhhorod National University
Universytetska str., 14, Uzhhorod, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2992-8294
ivan.sabadosh@uzhnu.edu.ua*

Key words: *concept, cognitivism, cognitive linguistics, linguoconceptology, phraseology, phraseological world model, mentality.*

The article is devoted to the linguocognitive study of the spiritual world of Ukrainians using phraseological tools. The authors note that modern linguistic research is increasingly directed towards anthropocentrism, when the center of attention is a person, his activities, behavior, character, experiences, traditions, customs, beliefs, etc. Nowadays, linguistic phenomena are studied comprehensively: from the standpoint of origin, structure, functioning, and their role in reproducing the phenomena of human existence. During the research, it was traced how these phenomena of existence are reproduced using various linguistic units, in particular unique figurative expressions – phraseologisms, what processes take place in the human brain in the process of producing these formations, as a result of which the surrounding reality is conceptualized and categorized.

The purpose and objectives of the article. In the proposed article, the authors set the goal of analyzing modern trends in the study of phraseological units, which recreate the spiritual world of Ukrainians. To achieve this goal, the following tasks were performed: the abstracting of the latest thoughts of modern scientists was introduced into scientific circulation, summarizing the latest thoughts of modern scientists, revealing their views on the problem under study, and illustrating these views with specific examples of phraseology, which reflect the mentality of the Ukrainian ethnic group, and depict its spiritual world.

Subject and object of the study. The object of the study was phraseological units selected from a number of reference sources, and the subject was their linguocognitive interpretation. The article presents a description of the most representative, in our opinion, language units.

Among the numerous ethnosymbols that are recorded both by national culture in general and through corresponding language units, with the national language as an important component of the former, a range of ethnocultural concepts is presented to denote the constants of folk culture.

As a result of the research, the authors came to the conclusion that in a stable expression, in its verbal expression, the results of the cognitive efforts of the human mind are recorded. The meaning of a phraseological unit can only give a general idea of the content of the concept, outline the known boundaries of the representation of its individual characteristics. Language means convey only part of the concept with their meanings, which can be proven by the presence of synonyms, different definitions and textual descriptions of the same concept. The study demonstrated that in this direction of scientific research, the conceptual and linguocultural analysis of phraseological units is promising, which allow us to delve deeper into the culture of the people, their traditions, customs, rituals, and beliefs from the perspective of ethnic consciousness, the meaning-generating mechanisms of which are not only thinking, but also feelings, intuition, and knowledge of the ethnic group about the surrounding world.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження все частіше спрямовуються в річище антропоцентризму, коли в центрі них перебуває людина, її діяльність, поведінка, характер, переживання, традиції, звичаї, вірування тощо. Нині мовні явища вивчаються комплексно: з позицій походження, структури, функціонування, їхньої ролі у відтворенні явищ буття людини. Надзвичайно цікаво простежити, як ці явища буття відтворюються за допомогою різних мовних одиниць, зокрема неповторних образних висловів – фразеологізмів, які процеси проходять у мозку людини в процесі продукування цих утворень, як внаслідок цього концептуалізується і категоризується навколишня дійсність. У працях В. Жайворонка знаходимо суголосні нашим думки про те, що «саме антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць збуджує зацікавленість до ролі мови як суспільного явища в системі духовних цінностей етносу, до взаємовідношення народу – творця мови та власне мови як значною мірою творця її носія» [Жайворонок, 2007, с. 7–8]. Учений підкреслює, що «не лише людина впливає на мову, але й мова великою мірою формує особистість. У свою чергу, формування етносу без мови також неможливе, бо остання є однією з ключових ознак нації. Пізнаючи мову етносу в усіх її проявах і взаємозв'язках, пізнаємо й духовну культуру її носія – народу» [там само].

Оригінальними вважаємо погляди професорки Марії Скаб, яка, зокрема, привертає увагу до новітніх поглядів щодо дослідження мовних одиниць із позицій когнітивної лінгвістики, основною одиницею якої є концепт. Учена зазначає, «серед найважливіших проблем когнітивної лінгвістики – виявлення та опис концептуальної картини світу» [Скаб, 2008, с.19]. А вагомим складником концептуальної картини світу є мовна (фразеологічна)

картина світу. Саме мовна картина світу реалізує і вербалізує етнокультурну модель світу, зберігає ментальні особливості і передає їх з покоління в покоління [Скаб, 2008, с.20].

Цікавими для нас стали висловлені щодо досліджуваної проблематики думки, які ми поділяємо, у працях В. Кононенка [див.: Кононенко, 2013].

Чимало наукових розвідок, присвячених вивченню мовних одиниць із позицій когнітивної лінгвістики, лінгвоконцептології, з'явилося за останній час у доробку подружжя ужгородських професорів Михайла Полюжина та Наталії Венжинович [див., напр.: Полюжин, 2005; 2006; 2015; Венжинович, 2001; 2006; 2006а; 2018 та ін.]. М. Полюжин зазначає, що «в концептах зосереджена певна сукупність ознак пізнаного об'єкта, вони зображаються у вигляді збірного образу концепту, «згустка» концептуальних характеристик. ... При когнітивному підході концепт трактується в рамках понять знання, свідомості та розглядається як ментальне утворення, репрезентує собою всю сукупність знань про певний об'єкт» [Полюжин, 2006, с. 7–8]. На думку Н. Венжинович, «нині в когнітивній лінгвістиці ставляться завдання безпосередньо зайнятися висвітленням її властивостей усередині мозку, щоб відповісти на такі основні для неї запитання: якими є структури ментальних уявлень мовного знання, як вони конкретно використовуються і як засвоюються» [Венжинович, 2018, с. 39].

Погоджуємося цілком із твердженням В. Ужченка, який зазначив, що «фразеологізм – це надслівна, семантично цілісна, відносно стійка (із допущенням варіативності), відтворювана й переважно експресивна одиниця, яка виконує характеризуючо-номінативну функцію» [Ужченко, 2007, с. 26]. Учений абсолютно справедливо, на наш погляд, вказує, що саме фраземи є специ-

фічними мовними формулами, картинами світу із закодованою інформацією про минуле, про наших предків, їхній спосіб сприйняття світу... вони маніфестують дух і неповторність ментальності нації [Ужченко, 2007, с. 8]. Н. Венжинович, услід за В.Ужченком, стверджує, що «порівняння фразеологічних корпусів як близькоспоріднених, так і віддаленоспоріднених мов відкриває широкі можливості для виявлення генетичних зв'язків, типологічних збігів і національних відмінностей в образах. ... Теоретичним підґрунтям такого підходу є погляд на фразеологічну одиницю як на один із способів реконструкції концептуальної картини взагалі та її етнічної конкретизації зокрема» [Венжинович, 2006б, с. 46–47].

Мета і завдання статті. У пропонованій статті ми ставимо за мету проаналізувати сучасні тенденції у вивченні фразеологічних одиниць, в яких відтворено духовний світ українців. Для реалізації цієї мети плануємо виконати такі завдання: ввести в науковий обіг реферування думок сучасних учених, розкрити їхні погляди на досліджувану проблему, а також проілюструвати ці погляди конкретними прикладами фразем, в яких віддзеркалюється ментальність українського етносу.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом нашого дослідження стали фразеологічні одиниці, відібрані з таких джерел: [Воропай, 2007; Жайворонок, 2007; 2018; Словник символів 2005], а предметом – їхня лінгвокогнітивна інтерпретація. У статті представимо опис найбільш репрезентативних, на наш погляд, мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Серед численних етносимволів, які фіксує як національна культура взагалі, так і через відповідні мовні одиниці, національна мова як важливий складник першої, представлене величезне коло етнокультурних концептів на позначення констант народної культури. Серед останніх, зазначає В. Жайворонок, які відтворюють українські реалії, український національний колорит, українську ментальність [Жайворонок, 2018, с.708]. Наприклад, концепт *козак* – ‘представник Запорозької січі, вояк-січовик’. Саме про нього народ каже – *не втекти козакові від Січі*. Це образ української душі, оборонець найвищих суспільних та духовних цінностей людини. Це сміливий захисник рідної землі, України, який завжди вміє знайти навіть неймовірний вихід із найскладнішої ситуації. В. Жайворонок виводить такий асоціативний ряд з аналізованим ключовим концептом: *козак* – *розлука* – *рідна сторона* – *далека дорога* – *чисте поле* – *вірний друг* – *кінь* – *поле битви* – *війна* – *загибель* – *китайка* (поховальний саван) – *вишита хустина коханої* (зв'язок світів, вічна пам'ять) [Жайворонок, 2018, с.708]. Отже, часи Козаччини залишили глибокий слід в українській фразео-

логії: *хто любить ніч, тому ворог Січ; нам Луг батько, а Січ мати – ось де треба помирати; де байрак, там козак*. Відзначаємо, що багато фразеологізмів цього типу набули узагально-переносного змісту й широко побутують у сучасній мові. Зокрема, збагатилася й лексема *козак*, значення якої узагальнилося і слово стало синонімом до слів *хлопець, парубок, чоловік: терпи козаچه, отаманом будеш; то не козак, що боїться собак; козак хоч куди; на козаку й рогожа пригожа* [див.: Жайворонок, 2007, с. 35].

Значна частина етноконцептів набули загальнонаціонального значення (*явір, дорога, тополя, верба, сад, вербова кладка* та ін.). У Т. Шевченка: *садок вишневий коло хати* – і в нашій пам'яті, в нашому мозку зринає наше дитинство, теплі бабусині обійми, запах свіжих смачних пірижків, спечених нею. Ці образи – уособлення нашого, рідного, автентичного, ментально неповторного. *А вербова кладка* – символ єднання закоханих сердець. *Дівка красна як калина* – про красиву дівчину. *Калиновий міст* – народнопоетичний символ незворотного шляху прожитих років. Адже *без верби і калини нема України*. З глибини віків творилася ця народна мудрість, формувалися концепти – такі особливі згустки інформації про людину, предмет, явище, подію, позначені чи не позначені мовними одиницями.

Цікавою для нас виявилася вербалізація концепту *сова* засобами стійких висловів. *Сова* (зменш.-пестл. *совонька, совочка; совеня* – пташа сови; зменш.-пестл. *совенятко, сов'ятко*) – хижий нічний птах з великою круглою головою, великими очима й коротким гачкуватим дзьобом. Здавна вважають провісником біди: *не на добре сова кричить – видно, біду накликає; сова не принесе добра; сова кричить – холод накликає*. *Сова* – об'єкт негативних характеристик: *не пара сова до сокола; не бачить сова, яка сама; не уродить сова сокола, а кобила вола; сова хоч під небо злетить, то все сова*. Про погану жінку: *знає сова, що красна сама*. Про набундючену людину: *надулася, як сова*. Про злу людину: *знати сову по пір'ю; спить сова, та кури бачить*. А в античній міфології сова була символом мудрості: *мудрий, як сова*. Про негативні якості людини йдеться в таких прислів'ях: *ні сич, ні сова; сова вдень мовчить, а вночі кричить; сові сонце очі коле* [див.: Жайворонок, 2018].

Концепт *ворона* уособлює горе, страждання, смерть, похорон, загибель, пророцтво, кровопролиття, насилля та війни: *вороні де не літять, то на смітник сідають; куди б ворона не сідала, завжди на гній сяде; кому ворона над головою кряче, той має щастя собаче; ворона за миль стерво чує* [див.: Словник символів, 2005, с. 60]. Ворона також – комічний символ дурості та глупоти:

ворона за море літає, та дурна вертається; ворона за море літала, а все вороною вертала; навпростець тільки ворони літають; в голові вороняче гніздо має; не розкривай рот, наче ворона [там само, с.62].

Глибоке коріння народної мудрості заховане в концепті *Благовіщення*. Це одне з найбільших християнських свят – добра звістка про майбутнє народження Спасителя. З ним пов'язано багато стійких висловів, зокрема: *на Благовіщення і птиця гнізда не в'є – ‘не можна працювати’; на Благовіщення і птиця не несеться і кубла не в'є – тс. Усе, що народиться в цей день, – погано ростиме, бо від благовісного теляти добра не ждати; благовісне яйце під квочку не кладуть.* Є таке повір'я: Як знайдеш у цей день ряс, то зірви, кинь під ноги, топчи і примовляй: *топчу, топчу ряс, дай, Боже, діждати і на той рік топтати. Топтати ряс – ‘жити’, не топтати ряс – ‘померти’.* У тексті: *Мабуть, йому вже ряс – топтати – кажуть про хвору людину, яка незабаром помре. Недовго з того часу стара ряс топтала – через тиждень чи що і вмерла [див.: Воропай 2004].*

Концепт *земля* (як ґрунт) асоціюється з постійними характеристичними ознаками *родюча, багата, добра, плодюча, плідна* – ‘яка добре родить’ і *ялова, пуста, лиха, погана, ледача* – ‘неродюча земля’. Звідси такі вислови: *на ледачій землі і трава не росте; на добрій землі хліб сіють, а на плоху гній возять; тебе й сира земля не нагодує; на чорній землі жито сіють, а на білій собаки гавкають; чим нива чорніша, тим хлібець біліший.* Ознака *сира* набуває сакрального значення: *сира земля, ти не мати моя; хто з ворогом п'є та гуляє, того і сира земля не приймає; пішов у сиру землю – ‘помер’.* Лексема *земля* у значенні ‘край, країна’, пов'язується з опозицією *свій/чужий* полярними ознаками *рідна/чужа*: *за рідною землею і в небі скучно; на чужій землі не доробиш хліба; жменя землі – про часточку рідної, яку приносять на могилу до близької людини, похованої на чужині, не в своїй землі. Опозиція давати/брати передбачає, з одного боку, асоціативний ряд дій: родити – годувати – віддавати – повертати: дай землі, то й вона тобі дасть; хто землі дає, тому земля утворює; хто про землю дбає, тому вона повертає.* З іншого боку, – позначається дія *забирати*: *земля приймає все і забирає все; щоб його сира земля не прийняла.* Спостерігаємо, що концепт *земля* вступає в асоціативні ряди *земля – життя – добробут; земля – смерть – вічний спочинок: земля хай буде пером; більше сажня землі не дістанеш.* Життєдайна ж сила землі відтворена в таких висловах: *земля – наша мати, всіх годує; доглядай землю плідну, як матір рідну. Як*

і В. Жайворонок, вважаємо, що «стійкі вислови, які наповнюють концепт *земля*, засвідчують, що символіка спрямована на духовне (внутрішнє, метафізичне) переосмислення предмета, на встановлення вторинного (етномікрокосмічного) порядку речей. Тобто усталені вислови демонструють перетворення об'єктивної модальності ключової одиниці та пов'язаних з нею інших одиниць на суб'єктивну їхню модальність. Тож спільний ритм етносу перетворює не лише речі, а й слова, що є їхніми знаками» [див.: Жайворонок, 2007]. Учений стверджує, фразеологія – це та сфера мовної діяльності, де, з одного боку, у мовних фактах яскраво відбиваються етнопсихологічні особливості соціуму, а з іншого, – чітко простежується вплив мови на формування його менталітету [Жайворонок, 2007, с. 33]. Таким чином створюються стійкі словосполучення на позначення концептуальних фрагментів предметного світу.

Особливий пласт фразеологізованих висловів становлять образні порівняння, які творять неповторну фразеологічну картину світу: *мати, як ясне сонечко; молодиця, як суниця, як тихе літо, як копиця; син, як сокіл; тітка, як повна квітка* (порівнюється один предмет з іншим); ознаки за предметом, якому властива та сама ознака, – *гарна, наче рожка, як рожка, як весна, як зіронька в небі, як калина, як квітка, як сонце, як ягідка; червоний мов жар, як півень; рівний, як струна, сизий, як голуб; дії з предметом, для якого така дія також характерна – розвіятись, як дим; розбрелись, як вівці без пастуха; розмахує руками, як вітряк крилами; світить, ніби сонце, як вогонь, як місяць; скаче, як м'яч, як сорока, як теля на мотузку [див.: Жайворонок 2007, с. 34].*

Надзвичайно цікавими є порівняльні звороти на позначення еталону жіночої (дівочої) краси – концепт *краса*: *дівка рум'яна, як ружа; дівка, як тополя, як чічка, як горлиця, як ягідка; дівкою – калина, жінкою – ялина; дівча, як злото, як ластівка, як кров з молоком, як лебідка, як маків цвіт, як маківка, як малина, як сонечко, як яблучко наливчасте.* Концепт *краса* реалізується і в позначенні еталону чоловічої краси: *хлопець молодий, як барвінок, хороший, як кров з молоком; хлопець, як весняне сонце, як горішок, як дуб, як живе срібло, як орел, як соловей, як явір [див.: Жайворонок 2007, с. 35].*

Фіксуємо традиційні порівняння, в основі яких лежать історизми та міфологеми: *гірша відьма вчена, як родима; гайдамаці, як безрідному бурлаці; гнеться, як пан перед Кармелюком; мудрий, як лях по шкоді; голо, ніби татари татари пройшли; пропав, як швед під Полтавою; непрошений гість гірший за татарина; наче пробігла татарська орда [там само].*

Цікавими є образні вислови, пов'язані з назвами їжі українців. *В Україні говорили, що Різдво гарне ковбасою, а Великдень – крашанкою.* Український народ є надзвичайно гостинним: *пошли, Боже, гостя, то й хазяїну добре; гість – на щастя; клади перед людей хліб на столі, будеш у людей на чолі; чим багаті, тим і раді.* Поважали гостей, які любили і вміли добре поїсти, і зневажали тих, котрі їли мало і погано – *такий з нього їдець, як горобець; як хто їсть, так і робить* [Словник символів, 2005, с. 47–48].

Висновки і перспективи подальших розробок. Унаслідок проведеного дослідження доходимо висновку про те, що в стійкому вислові, у його вербальному вираженні фіксуються результати когнітивних зусиль розуму людини. Значення фразеологізму може дати лише загальне уявлення про зміст концепту, окреслити відомі межі представлення його окремих характеристик. Мовні засоби своїми значеннями передають тільки частину концепту, що можна довести наявністю синонімів, різних дефініцій і текстових описів одного і того самого концепту. Наше дослідження продемонструвало, що у цьому напрямі наукових пошуків перспективним є концептуальний та лінгвокультурологічний аналіз фразеологічних одиниць, які дають змогу заглибитися в культуру народу, його традиції, звичаї, обряди, вірування з точки зору етносвідомості, смислороджувальними механізмами якої є не лише мислення, а й почуття, інтуїція, знання етносу про навколишній світ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Венжинович Н. Концептуальна й мовна картина світу як похідні етнічних менталітетів. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Донецьк: ДонНУ, 2006. Вип.14. С. 8–13.
2. Венжинович Н., Полужин М. Концепт як базова когнітивна сутність. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. праць. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. №5. С.182–184.
3. Венжинович Н. Про концептуальний зміст лексичних і фразеологічних одиниць. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2006б. № 2. С.43–47.
4. Венжинович Н. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології: монографія. Ужгород: ФОП Сабов А.М., 2018.
5. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Київ: Довіра, 2007.
6. Жайворонок В. В. Антологія знаків української етнокультури. Київ: Наукова думка, 2018.
7. Кононенко В. І. Символи української мови. Київ; Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2013.
8. Полужин М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості. *Проблеми романо-германської філології*: зб. наук. праць. Ужгород: Ліра, 2005. С. 5–22.
9. Полужин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки*. Луцьк, 2015. №4 (305). С. 212–222.
10. Полужин М. Про синкретичні теорії концепту. *Проблеми романо-германської філології*: зб. наук. праць. Ужгород: Ліра, 2006. С. 5–22.
11. Скаб Марія. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери: монографія. Чернівці: Рута, 2008.
12. Словник символів культури України. Київ: Міленіум, 2005.
13. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія української мови. Київ: Знання, 2007.

REFERENCES

1. Venzhynovych, N. (2006) Kontseptualna i movna kartyna svitu yak pokhidni etnichnykh mentalitetiv [The conceptual and language world model as a model for ethnic mentalities]. *Linhvistychni studii*: zb. nauk. prats. Donetsk: DonNU. Vyp.14, pp. 8–13 [in Ukrainian].
2. Venzhynovych, N., Poliuzhyn, M. (2001) Kontsept yak bazova kohnityvna sutnist [The concept as a basic cognitive essence]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*: zb. nauk. prats. Kyiv: KNU im. T. Shevchenka. №5, pp.182–184 [in Ukrainian].
3. Venzhynovych, N. (2006b) Pro kontseptualnyi zmist leksychnykh i frazeolohichnykh odynyts [About the conceptual content of lexical and phraseological units]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet. 2006b. № 2, pp.43–47 [in Ukrainian].
4. Venzhynovych, N. (2018) Frazemika ukrainskoi literaturnoi movy v konteksti kohnitohii ta linhvokulturolohii [Phraseology of Ukrainian literary language in the context of cognitive linguistics and linguistic and cultural studies]: monohrafiia. Uzhhorod: FOP Sabov A.M. [in Ukrainian].
5. Zhaivoronok, V. V. (2007) Ukrainka etnolinhvistyka [Ukrainian ethnolinguistics]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
6. Zhaivoronok, V. V. (2018) Antolohiia znakiv ukrainskoi etnokultury [Anthology of signs of

- Ukrainian ethnoculture]. Kyiv: Naukova dumka, 2018 [in Ukrainian].
7. Kononenko, V. I. (2013) Symvoly ukrainskoi movy [Symbols of Ukrainian language]. Kyiv; Ivano-Frankivsk: Vyd-vo Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu im. V. Stefanyka [in Ukrainian].
 8. Poliuzhyn, M. (2005) Kontseptualna systema yak bazove poniattia kohnityvnoi semantyky u teorii movnoi osobystosti [Conceptual system as a basic concept of cognitive semantics in the theory of language personality]. *Problemy romano-hermanskoi filolohii*: zb. nauk. prats. Uzhhorod: Lira, pp. 5–22 [in Ukrainian].
 9. Poliuzhyn, M. (2015) Poniattia, kontsept ta yoho struktura [Notion, concept and its structure]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriya: Filolohichni nauky*. Lutsk. №4 (305), pp. 212–222 [in Ukrainian].
 10. Poliuzhyn, M. (2006) Pro synkretychni teorii kontseptu [About syncretic theories of the concept]. *Problemy romano-hermanskoi filolohii*: zb. nauk. prats. Uzhhorod: Lira, pp. 5–22 [in Ukrainian].
 11. Skab, Mariia (2008) Zakonomirnosti kontseptualizatsii ta movnoi katehoryzatsii sakralnoi sfery [Regularities of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere]: monohrafiia. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
 12. Slovyk symboliv kultury Ukrainy (2005) [Dictionary of symbols of Ukrainian culture]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
 13. Uzhchenko, V. D., Uzhchenko, D. V. (2007) Frazeholohiia ukrainskoi movy [Phraseology of Ukrainian language]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026